

Վերիստոսն է : Ուրեմն մերժենք թիւր
մեկնութիւնները , վառուինք Աւե-
տարանի ճշմարիտ ոգւով և հայցենք
ասեղով . Ով Տէր , ով աստուածային
դատաւարակ մարդկութեան և ճշմա-
րիտ առաջնորդ անուանակոչութեան ,
ժողովէ ամեն մարդիկ քո իմաստու-
թեան վարժարանի մէջ : Այս ամեն
սիրտ կենդանի , անյագ և սուրբ ցան-
կութեամբ : Իմաստնացո ամեն միտք
ճանաչել քո ճշմարիտ անունը , որ է
Սէր : Սի թողուր , որ մարդիկ որոնեն
քո անունը միայն իրենց մտածութե-
թիւնաց մէջ , միայն ընկերութեան և
տիեզերաց կարգաւորութեան մէջ ,
միայն մարդկային բնութեան կարօ-
տութեանց մէջ , այլ զօրացո որոնել
քո անունը՝ քո փրկարար Խաչի ճա-
ռին մէջ , յորում ամենայն գանձք
իմաստութեան և գիտութեան ծած-
կեալ կան : Այն պաշտելի անունը ,
որով անուանեցեր զքեզ Բեթղէհէ-
մի անշուք Սուրին մէջ , Գեթսե-
մանի պարտիզին մէջ և Գողգոթայի
բլրակին վրայ , այն վեհ և միութա-
րիչ անունը թող գրօշմուխ յաւիտեան
մեր խղճի եւ սրտի մէջ : Թող մեր
կեանքը մի կենդանի բարբառ լինի
քո սուրբ անուանակոչութեանը և
միանգամայն պատասխանի ու արձա-
գանք այն քաղցր և փառաւոր անուա-
նը , որով անուանեցեր զմեզ : Տուր
մեզ , Տէր , զօրութիւն , որ արժանա-
պէս կրենք քո և մեր անունը աշխար-
հի վրայ : Տուր մեզ կարողութիւն ,
որ քո Սէրդ Թագաւորեցնենք երկրի
վրայ եւ յաւերժացնենք յերկինս .
ամէն :

ՅԱՂԱԳՍ ՄԱՀՈՒԱՆ Ռ . Պ . ՇԼԻՐԻՏԼՆԵՒ Խ Օ Ո Ք

ԱՐՏԱՍԱՆԵԱԼ Ի ԹԱՏՐՈՆԻՆ
ՏՐԻԻՐԻ - ԼԵՅՆ

Այրան երեկոյ մը , երբ օրհասա-
կան աւուր յետին շառաւիղը վերջա-
լուսոյն արտասուացը մէջ կ'անհետի ,
ով զգացած չէ այս գողտրիկ ժամուս
հրապուրանացը իւր սրտին վրայ իջ-
նելը , ինչպէս կ'իջնէ ցօղը ծաղկին վը-
րայ : Սուրբ զգացմամբ մը լցեալ , որ
կըգերէ և յապուշ կը կըթէ զհոգին ,
բնութեան այս մեղամաղձոտ կերպա-
րանացը առջեւ , այն ժամուն երբ
շունչ կ'առնու նա վերստին , ժամա-
նակին ձեռք լուսոյ և խաւարի մէջ
ձգուած կամուրջ . ով կրած չէ այն
խորին և գերագոյն անդորրութիւնը ,
այն համր մտայուղութիւնը , զոր բա-
ցատրելու համար ոչ թէ բառեր
պէտք են , այլ արտասուք , սրբազան
ներդաշնակութիւն — այն տխրու-
թիւնը և այն փառաւոր համակրու-
թիւնը մարը մտնող արեգականց հա-
մար : Աղեկէզ վիշտ մը չէ ասի . այլ
թաղծութիւն մը աղու , որ անուն չու-
նի , խանդակաթ հոգիներէ սիրեցեալ
որոշակի զգացեալ , այլ առանց
դառնութեան . գողտրիկ մեղամաղ-
ձութիւն , արտօսը թափանցիկ , յու-
րում չխառնուիր և ոչ մէկ աշխարհ
հային ցաւ մը , և ոչ մէկ անձնասի-
րութեան զգացում մը , արտօսը հե-
ղեալ առանց ամօթոյ եւ գաղտնի
առանց վշտակրութեան :

Հանգոյն այն սրտայուղութեան ,
զոր կ'ունենամք՝ երբ օրուան լոյսը
բլրոց երկայնութեան ետեւ կը նուա-
ղի , է զգացումը որ մեր սրտին և հո-

գւոյն խորը կը թափանցէ, երբ կը մեռնի ինչ որ հանձարին մէջ կ'նայ մեռնիլ: Այո, մեծ հանձար մը նըւաղեցաւ — զօրութիւն մը անցաւ լոյսէն 'ի խաւար — չըթողլով իւր ետեւէն բնաւ լոյս մը որ իրենին հաւասարի, բնաւ սնուն մը, որ կարող ըլլայ մրցել իրեն անուանը հետ, այն վառարանը յորում կուգային միանալ ամեն ուտոեք համայն ճառագայթք փառաց — մոռաց փայլալը, հանձարոյ լոյսը, քերթողութեան բոցը, սերճախօսութեան փայլը — անհետացան իրենց արփւոյն հետ միատեղ, այլ մեղ կը մնան անմահ մոքր մը տեւական արգիւնքնէրը, փառահեղ առաւօտեան մը, հոյակապ ցերեկուան մը արգասիք, անբաժանելի մասն անոր, որ մեռաւ այնքան վաղահաս կերպով, այն ալ սքանչելի ամբողջի մը փոքր մէկ մասը, լուսափայլ հատուածք այն հոգւոյն շրջանակին, որ զամենայն ինչ կը բովանդակէր, զամենայն ինչ կը լուսաւորէր իւր ճառագայթներովը, որ գիտէր միանգամայն զօսեցնել, — յուզել հաճելի լինել կամ արհաւիրք ազդել: Ազգային ժողովոց մէջ, ինչպէս նաև խնջոյից խրախճանաց ատեն կարող էր նա ըստ իւր քմաց շարժել սրբոյն զգացումը, ամենաբարձր ձայները կեցցէ՝ կըկանչէին իւրիչն և ամենէն վեհապանծ համբաւներ փառք կը համարէին իրենց զայն ներքողել: Արբ հարստահարեալն Հնդկաստանի ճիշդ բարձրացաւ, բողբէլով յերկինս մարդկանց բռնաւորութեանը գէմ, նա՛ Վստոծոյ կողմանէ խրկուած շանթը, վրէժխնդիր պաւաղանը, պատուհասը՝ բարբառը եղաւ, այն բարբառը որ նորա բերնովը խօսելով զաղգս և զաղնիս սարսուէց և իւր վեհափառ կերպովը սրտտեալ և դողդոջուն ծերա-

կոյտերու ախանց մեծարանքը առ ինքն հրաւիրեց:

Հոս է որ մեր շաղկապ աչացը առջեւ կը ներկայանան իրենց բոլոր առու գութեամբն ու թարմութեամբը իւր մուգային գեղածիծաղ ստեղծումները, իւր բանախօսութեան աննման ոճը — այն մասնաւոր նորօրինակ ձեւերը, որոց աղբիւրը չէր յոմաքեր երբէք, այն վառվռուն նկարագիրները, իրենց նմանութեամբը գեղեցիկ, որք մեր սրտին մէջ կըներմուծեն զիրենք ներշնչող ճշմարտութիւնները, իւր երեւակայութեան այն հրաշալի էակները որոց իւր մըտքին շունչը կենդանութիւն տուաւ, դուք կրնաք տակաւին տեսնել զանոնք հոս իրենց նախնի բնակութեան մէջ, Նորոյս Նրոմէտէյի աստուածային հրովը փայլուն, հին աւուրց լուսոյն պսակ նշուրագարդ հայրենի աստղին պայծառութեանը կը վիայեն տակաւին:

Նայց եթէ կան մարդիկ որոց՝ իմաստութեան երեւմն գործած աղիւտաբեր սխալմունքն՝ վատ ուրախութիւն մը կը պատճառէ, այնպիսի մարդիկ որք յաղթանակ կը կանգնեն, երբ երկնային խառնուածքէ մը եղող հոգիներ իրենց բնածիւ ներդաշնակութեան հետ անհամաձայն գրուեստին, թող կանգ առնուն այնպիսիք. — ո՛հ, չգիտեն թէ ինչ որ իրենց մալութիւն կը թուի, թե՛քս գժբաղդութիւն մ'է միայն: Խիստ ծանր է այն մարդուն վիճակը, որուն վրայ սեւեռեալ է Միշտ հասարակաց հայկացքը զինքը գրուաւորաւ կամ պարտաւորաւ համար, իւր անուանը բընաւ հանգիստ չկայ, բաց ասկից, փառաց մարտիրոսութիւնն ալ խիստ հաճոյ կ'անցնի թեթեւամտաց: Թաւգուն թշնամին, որուն աչքը հանա-

պաղ կը հսկէ վրաց, և որ ամբաստա-
նաղ է միանգամայն, և դատաւոր, և
ըրտես, — թշնամաբար մից տները՝
ճանճաղամիտք, նախանձատք, հը-
պարտք — այնպիսիները որ ուրիշին
վշտովը կ'ապրին, ահա պատուականք,
պատրաստ ամենայն ինչ աղբուղե-
լու, որ կը հարածէ փառքը մինչեւ 'ի
գերեզման, կը լրանաէ որ և իյէ վրի-
պախները որք շատ անգամ խիղախ
հանճարի մը բնածին խանդին ար-
դիւնքն են, ճշմարտութիւնը կ'այլա-
կերպէ, և սուտ սուտի վրայ գիշեր-
լով տակաւ առ տակաւ զոպարտու-
թեանց բուրգ մը կը կանգնէ, այս
է ահա տաղանդին սահմանեալ բաժի-
նը, 'այց եթէ այս չարեացս հետ
գան միանան նաեւ դախահար չքա-
ւորութիւնը և անդարմանելի ան-
տաժետութիւնը, եթէ Հանճարը
հարկադրեալ ըլլայ իջնելու իւր բարձ-
րագոյն աստիճաններէն թշուառու-
թեան հետ կռուելու համար որ իւր
գուռը ամբ առած է, անողոք կ'որո-
տութիւնը մեղմելու համար, անս-
մօթ կատաղութեան դիմագրաւելու
համար, պատերազմիլ անպատու-
թեան դէմ, և յուսոյ մէջ չգտնել
այլ ինչ, բայց եթէ ապօրինի գգուա-
նաց նորոգում մը և այն հանգոյցիե-
րը որովք նենգութեան օձը կտողած
է զբեզ և կաշկանդած, եթէ կ'ըսեմ
այսպիսի աղետներ գան սրտաբեւ ըզ-
մարդ, պէտք է որ ամենէն հղորա-
գունին ընկճուելուն վրայ զարմանանք:
Այն լա՛ջերը, որ ուժգին դժալու շը-
նորհն ունին, երկրորական սրտեր կը
պարունակեն՝ երկնային հրով լցեալ,
գո՛նգակ ընդհարումներէ սեւա-
ցեալ, ներքուստ պառակտեալ, ամ-
պերէ չըջապատեալ, այս վիճակիս մէջ
մերկաց թեւերուն վրայ կը տար-
ուին կը նետուին թանձր մթնոլորտի

մը մէջ, ուր միտքը շանթ դառնա-
լով կրակ կ'առնու և կ'ընայթէ որո-
տագին:

Սակայն եթէ այս բաներս եղած
են, աօի մեր թատրոնական տեսարա-
նէն հեռի է, մեզ աւելի քաղցր վառ-
տակ մը յանձնուած է, այն է վերին
ճայել փառաց իրեն պատշաճ մեծա-
րանքը, արտասուել այս նորոգ շի-
ջ՝ ալ ջահին վրայ և մեր ներքուից
լումայն մատուցանել 'ի վճարումն
այն հաճոյից, զորս առթած է մեզ
այսչափ ատենէ 'ի վեր: 'Ուր, Պեր-
ճախօք, որ գեռ կը բաղմիր մեր ժո-
ղովարաններուն մէջ, ողբացէք ձեր
պայքարաց դիւցապն շահատակին վը-
րայ, երկոյ հրաշազան համատեղու-
թեանց (*) արժանաւոր ասոյցներն վը-
րայ, անոր վրայ, որոյ խօսքերը անմա-
հուժեան կայծեր էին և դուք, Պու-
էաք, որոյ սիրելի է թատրերգութեան
մուգայն, ձեր վարժապետն եղաւ
նա, նախանձորդ եղէք արդ նորա
փառացը, և ո՛վ դուք, որ ճարտար խօ-
սուածոց և մտացի ասացուածոց
գաղտնիքն ունիք, ձեր եղբայրը ե-
ղաւ նա, ձեզ կ'իյնայ իւր աճիւնը
վերցնել: Մըջափ ատեն որ գոգոցս
անսահման հանճար մը, սոյնքան բազ-
մաբեղուն՝ որքան կատարեալ, որչափ
ատեն որ պերճախօսութիւն — միտք,
քերթութիւն, և զուարթութիւն,
աշխարհային հոգերու այս սիրուն մը
խիթարիչը — որչափ ատեն որ ստոնք ի-
րաւունք ունենան մեր հոգւոյն վրայ,
որչափ ատեն որ փառք համարինք
ճանչնալ տաղանդին աղնիւ գերադա-
հութիւնը, 'ի զուր ընդ երկար նորա
հաւատարմէ կը պիտի փնտռենք, և
յիսւ 'ի սիրտ աչքերնիս յառելով

(*) Պօքս, Բիզդ, Պիւրք հո չափաւոր անդ զեա-
յնները լսել կ'ուզէ:

յոյնս որ մնացած են մեղ իրմէ, պիտի աւաղենք որ բնութիւնը միայն մէկ հաստ տուեղծած է այսպիսի անձ մը, և կոտրած է կազապօրը, յորում ձուլեալն էր Շէրիտան:

Թարգ. 'Լէն Դիւնէ-ն:

Հնդկաստանէն զրկուած է մեղ, տպագրելու ինդրանօք, հետեւեալ շահաւոր երկասիրութիւնը — ԿԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՈՂԶՈՒԹԵԱՆ — վերնագրով, որուն մէջ կը պարտաւորին տառաջարանական գեղեցիկ խորհրդաձուլութիւններ և ընտիր խրատներ, կարեւոր ամեն հասակի եւ ամեն վիճակի անձանց: Շարագրուածը գրաբար է, բայց պարզ եւ գիւր իմաց, ուստի և մեք արժան կը համարինք առանց փոփոխութեան և հատուած առ հատուած հրատարակել Արծի մէջ 'ի վայելք մտադիր ընթերցողաց, որոնք կը սիրեն և գիտեն օգուտ քաղել տառաջարանական հասուն խորհուրդներէ:

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Չիք ինչ գերագոյն 'ի մարմնաւոր բարիս քան զտառաջութիւնն, որ անտարակոյտ այնչափ մեծ է քան զայլ մարմնաւոր բարիս, որչափ ներքին է և հարկաւոր տոտ 'ի կեանս: Բայց և աւանդ, զի յոչինչ իրաց այնպէս փութադանց լինին մարդիկ, որպէս 'ի կատարեալ տառաջութեանէ: զի այնչափ ծանուցեալ սէսպէս ցաւք, հիւանդութիւնք և ախտք տիրեալ 'ի մարդիկ, ուստի՛ են, եթէ ոչ միայն յանըգոյշ կեցութեանէ, յանբարեխառն վարուց եւ յանխուստութեանէ զանազան իրաց վնասակար բնութեան

և խառնուածոյ մեղոյ: Այլ եւ փոք ձառութեամբ երկարամեայ կենաց իմոց և 'ի քաջ գիտազութենէ զանազան Հեղինակաց տառաջարանութե, ծանուցեալ զգլխաւոր պատճառն, յորոց ծնանին այնչափ տեսակք վտանգաւոր և մահառիթ հիւանդութեց, ամենայն անձկանօք օրտի ցանկեամ առաջի տունել զնոյնս ընթերցասիրաց իմոց հանգերձ ցուցանելով զվտանգան ծագեալս անտի, և ընդ նմին կարգելով զմիջոցան կամ եղմանի պատշաճապէս վարելոյ զկեանս, որով հնար իցէ ըզգուշանալ վտանգացն 'ի պահպանութիւն առողջութեան: Յորոց և յուսամ ոչ միայն սիրով ընկալեալ լիցի այս գոյզն վաստակ մեր, այլ և յօժարութեամբ սրտի մտադիր լիցին խրատուց և կանոնաց նորին առ 'ի յարդիւնաւորել յանձինս իւրեանց զտառաջութիւն, բարօրութիւն և երջանկութիւն կենաց, քանզի ոչ որ կարէ վաճելել ոչ զմին և ոչ զմիւսն, եթէ անտառաջ է մարմինն՝ ըստ այմ թէ, «Սարմինն է գործարան հոգւոյ. ոչ բարւոք կարողանայ հոգին գործել, եթէ աւեր է գործարանն, և 'ի խափանիլ գործողութեանն՝ երջանկութիւնն մնայ խափան:» Բարոյական իմաստասիրութիւն:

Վասն այսորիկ ուլ որ ցանկայ կեանք երկար, առողջ և երջանիկ, պարտ է ամենայն զգուշութեամբ 'ի բաց կալ 'ի պատճառացն վտանգելոյ զկեանս, որք յուսած քան 'ի ծանր աշխատասիրական, նստողական և յուսու մնասիրական կենաց, 'ի վատ դարմանելոյ կենաց, յօգոյ, 'ի պակասութեանէ կրթութեան կամ անձնամարդութեան, 'ի ննջելոյ, 'ի զգենելոյ, յանբարեխառնութեանէ, յանմարբութեանէ, 'ի կրքից, այսինքն 'ի բարկութեանէ, յերկիւղէ, 'ի տրամութեանէ, 'ի սիրոյ և